

第五章

陶船

李秀国

“舟楫为舆马，巨海为夷庚”（乘船好比坐车骑马一样，汪洋大海如同平坦大道一般），这两句古诗可以说是我国古代航运面貌、尤其是对古代南方和沿海地区水上交通的真实写照。藏在天安门前中国历史博物馆内的汉代陶船模型，即是这种写照的典型实物例证。

这件陶船模型是五十年代出土于广州东汉墓的，历经近两千年而保存完好。它的形制、结构已和近代木船基本相同。船作长条形，头、尾较狭，中部较宽，底部平滑。船锚拴系在船头，船头两边分别插有三根桨架。船尾设有舵，船的两旁则为撑篙的走道。船舱里横向放置八根木头，这些横木按习俗称为“梁担”，有“梁担”则船体坚实，吃水可深，负载量大，行驶平稳，不易受强风大浪掀簸。船内分为前、中、后三个舱，前舱低矮宽阔，拱形篷顶，适合用作货舱。中舱比前舱略高，顶为圆形微凸的篷盖，屋呈方形，两侧各开一门以供出入。后舱即舵楼，两面坡式顶篷，较前两舱稍窄但特高，便于舵手一边操掌航向，一边鸟瞰前方，故也叫“望楼”。此外，船尾还有一间矮小的尾楼。饶有趣味的是，在舵楼右侧附有一小房，有门相通，它与现代珠江上较大型的“花尾渡拖船”的厕所设置相同，想必这小房便是二千年前的船上“卫生间”了。

由上可见，这件陶船设施完备，结构复杂而又合理，错落有致仿实性强。从中可以窥见汉代船舶设备和装置的一斑：有推进船行的桨，使船身沉稳的“梁担”，掌握航向的尾舵以及停泊定位、抓力很大的爪锚等。船上设舵楼，与著名的汉代楼船设置有异曲同工之妙。船上建楼和船后设舵，两者在我国造船史上的出现要比欧洲早一千多年。此船的尾舵不完全同于近代的舵，还保留着由梢演变来的迹象；但比梢短，比通常所见内河船的舵则长些。舵的发明，是造船技术上的重大进步。虽然神话传说舵是在远古时代由帝喾所发明(见《物原》)，但真正的实物则始见于此。

这件陶船模型不仅反映了汉代造船技术的进步，也为我们提供了一些汉代劳动人民在船上生产与生活的情景。船上塑有六个人像(俗称俑)，分处于不同位置。在船前左侧，一俑倚栏而立，作凭栏远眺的神态。他是在利用空闲领略江岸风光？还是遥望家乡寄予思念之情？其景其情着实引人遐想。尾楼处一俑，跪坐于船篷之上，双目越过舵楼顶，当是在全神贯注地操舵定向。其余各俑分立于两边走道和前舱内，造右边走道上的俑，左手抱持一物，右手外扬，作徐步而走的姿势。所有俑的造形虽然简单古朴，但都具有运动的韵律感；在静的形象背后，充满了活跃的气势和浑厚的力量。作为艺术品，它给我们以单纯和洗练的美感。

从船头已具部分甲板，船上舵位的配置，多个俑的分布位置，以及俑高与船体的比例等方面可以看出，这是一艘比较大型的可作客货混载的内河航船。俑高均约6厘米，陶船模型全长54厘米，通高16厘米。按人物身高比例推算，船的实际长度可达20米左右，高度应为4-5米。载量大约相当于《释名》一书所说的“五百斛以上”。若按出土的东汉量斛计，一斛大约为两万毫升，那么此船可载五吨之巨。还值得一提的是，有学者将甲板上有孔和凹槽的立墙与嘉峪关三号魏晋壁画墓宿营图中所见的矛盾组合图案相比较，认为二者

相似，从而说明这是艘汉代内河武装航船的模型。这一比较和推论，不妨作为上述的一个补充。它们都共同反映了汉代广州地区拥有相当规模的造船能力、先进的造船技术和发达的水上交通。而七十年代在广州市区内发现的秦汉造船工场遗址正好与这件陶质船模相互印证、共相辉映。

题解

这件陶船模型是50年代在广州东汉墓出土的。虽然它已有两千多年的历史但还保存得非常完整。它的形制及结构和近代木船基本相同。它的模型不仅反映了汉代造船技术的进步，也为我们提供了一些汉代劳工在船上生产以及生活的情况。陶船模型全长54厘米，通高16厘米。

生词解释

生词	拼音	解释
航运	hángyùn	การเดินทางเรือ
沿海地区	yánhǎidìqū	เขตเลียบทะเล
模型	móxíng	รูปแบบ
典型	diǎnxíng	ตัวอย่าง
平滑	pínghuá	เรียบและสั้น
船锚	chuánmáo	สมอเรือ
拴系	shuānxì	ผูกมัด
桨架	jiàngjià	ที่วางพาย
舵	tuò	หางเสือ
撑篙	chēnggāo	ถ่อเรือ ผู้ถ่อเรือ
船舱	chuāncāng	ห้องเรือ

横木	héngmù	ไม้วางแนวขวาง
坚实	jiānshí	แข็งแรง
两侧	liǎngcè	สองข้าง
掀簸	xiānbō	กระทบ ชัดเข้ามา
鸟瞰	niǎokàn	มองจากที่สูง
窥见	kuījiàn	แอบดู เห็นบ้างเล็กน้อย
船舶	chuánbó	เรือใหญ่
停泊	tíngpò	จอดเรือ
爪锚	zhǎomáo	สมอเรือรูปตีนเหยี่ยว
提供	tígòng	เสนอแนะ ให้
倚栏	yǐlán	พิงรั้ว พิงราว เอนพิง
凭栏	pínglán	พิงรั้ว
远眺	yuǎntiào	มองจากทางไกล
神态	shéntài	รูปลักษณะ
姿势	zīshì	ท่าทาง
韵律感	yùnlǜgǎn	มีความรู้สึกที่คล้องตามกัน (เหมือนมีสัมผัสทางโคลงกลอน)
浑厚	húnhòu	หนา และขุ่น
甲板	jiǎbǎn	ดาดฟ้าเรือ
配置	pèizhì	ตั้งประกอบ
俑	róng	หุ่น ตุ๊กตา
比例	bǐlì	เปรียบเทียบ
相似	xiāngsì	เหมือนกัน
推论	tuīlùn	คาดคะเน
补充	bùchōng	เสริม

艺术考古词汇

船运面貌	=	เรื่องราวเกี่ยวกับการเดินเรือ
真实写照	=	ทำตามของจริง
实物例证	=	แสดงหลักฐานที่เป็นของจริง
保存完好	=	เก็บรักษาไว้อย่างสมบูรณ์
长条形	=	รูปร่างยาว
船体坚实	=	ลำเรือแข็งแรง
吃水可深	=	แล่นในน้ำลึกได้
负载量大	=	สามารถบรรทุกของหนักได้มาก
行驶平稳	=	เรือแล่นได้อย่างเรียบ
大浪掀簸	=	ถูกทำลายด้วยคลื่นลูกใหญ่
低矮宽阔	=	ต่ำกว้าง
拱形篷顶	=	หลังคาเป็นรูปโค้ง
屋呈方形	=	ห้องเป็นรูปสี่เหลี่ยม
设施完备	=	ออกแบบได้สมบูรณ์
错落有致	=	ส่วนหักมุมถี่ห่างได้สัดส่วน
仿实性强	=	เลียนแบบของจริงได้เหมือน
船舶设备	=	ตกแต่งลำเรือ
简单古朴	=	เรียบง่ายแบบโบราณ
客货混载	=	บรรทุกทั้งคนและสินค้า
比例推算	=	คาดคะเนจากการเปรียบเทียบ
实际长度	=	ความยาวที่แท้จริง
相互印证	=	ต่างเป็นหลักฐานยืนยันซึ่งกันและกัน
共相辉映	=	มีผลต่อกันและกัน

问答题

1. 陶船模型是在哪里发现? 它的样子是怎么样的?
2. 作者以什么证明陶船的形制及结构和近代木船基本相同?
3. 陶船模型是怎样反映了汉代造船技术的进步及船上的生产与生活的情景?
4. 为什么作者说陶船是客货混载的船? 它的长宽度多少?

练习

- 1) 将以下的词句按照文章内容造句。

船运面貌=

沿海地区=

真实写照=

历经两千年=

基本相同=

生活的情景=

造船技术=

- 2) 用带线的词按照例子造句。

“这件陶船模型是五十年代出土于广州东汉墓。”

2 这艘客船不易受强风大浪掀簸。

_____。

3 从中可以窥见 汉代船舶设备和装置的一斑。

_____。

4 这是一艘比较大型的可作客货混载的 内河航船。

_____。

_____。

3) 本文“陶船”你读了之后，除了题解中所说的。你获得了其他什么知识呢？以150个字写出来。

艺术考古知识

俑

俑是中国古代陪葬的俑人，作为象征殉葬的奴隶，一般的殉葬奴隶多以陶、木、石、瓷或金属制作。其种类有仆俑，舞乐百戏俑、士兵俑、官吏俑、仪仗俑等，往往附有鞍马、牛车、兵器、工具、庖厨用具和家畜等模型。

最早的陶俑出土于山东临淄春秋战国之际墓中。秦汉时至隋唐用俑作为陪葬物非常盛行，常见的模拟有军队、兵马。如秦皇兵马俑坑。陶俑多与真人等高，姿态生动，是珍贵的雕塑艺术品。

艺术考古欣赏

每当一件出土的东西，考古学家及史学家都当它为珍宝。经过了一翻仔细的考查研究。

1. 查看它的形状，模型
2. 它的用途
3. 实物的写照
4. 它的图案。使我们能知道它的年代有多久进而研究它的历史背景。

บทแปลบทที่ 5

เรือดินเผา

หลี่ชิวกั๋ว

“การนั่งเรือเหมือนขี่ม้า แล่นไปไปในทะเลอันกว้างใหญ่ เหมือนแล่นบนถนนที่ราบเรียบ” คำกลอนสองคำดังกล่าวนี้กล่าวได้ว่าเป็นการบอกให้รู้ถึงเรื่องราวการเดินทางทะเลในสมัยโบราณของประเทศจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการเขียนตามความเป็นจริงเกี่ยวกับการเดินเรือของเขตจีนใต้และเขตเสียบชายฝั่งทะเลของจีนในสมัยโบราณ แบบอย่างของเรือดินเผาสมัยราชวงศ์ฮั่นที่เก็บไว้ในพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์จีนที่หน้าเทียนอานเหมินนั้น ก็คือตัวอย่างของการเขียนเรื่องราวจากหลักฐานของจริงดังกล่าวนี้

แบบของเรือดินเผาชิ้นนี้คือโบราณวัตถุที่ขุดค้นได้จากสุสานของสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันออกที่เมืองกวางโจวเมื่อประมาณปี ค.ศ. 1950 แม้ว่ามันจะมีประวัติศาสตร์มายาวนานกว่า 2000 ปีแล้ว แต่ก็ยังได้รับการรักษาไว้อย่างสมบูรณ์ที่สุด รูปร่างเรือและโครงสร้างของเรือนั้นโดยพื้นฐานจะใกล้เคียงกับเรือที่สร้างจากไม้ในสมัยปัจจุบันนี้มาก เรือมีรูปร่างยาวส่วนหัวและหางเรือแคบตอนกลางกว้าง ส่วนท้องเรือแบนเรียบและมันลื่น สมอเรือจะเกี่ยวอยู่กับส่วนหัวเรือ และสองข้างของส่วนหัวเรือจะมีไม้พายด้านละ 3 อันปักอยู่ท้ายเรือไม่มีหางเสือ ที่กัปเรือทั้งสองด้านทำเป็นทางเดินสำหรับผู้ถือเรือ ภายในห้องท้องเรือจะวางด้วยไม้แผ่น 8 แผ่นเป็นทางขวาง ไม้ที่วางขวางเหล่านี้หากเรียกตามคำโบราณเรียกว่า เหลียงตาน เรือที่มีเหลียงตานจะเป็นเรือที่มีโครงสร้างแข็งแรง แล่นในน้ำลึกได้ บรรทุกของหนักได้ ทั้งแล่นไปได้อย่างรวดเร็วและมั่นคง ไม่อัปปางง่ายเมื่อถูกลมพายุคลื่นลูกใหญ่มากระทบ ห้องในท้องเรือแบ่งเป็นส่วนหน้า ส่วนกลาง ส่วนหลัง 3 ช่วง ส่วนหน้าของท้องเรือจะเตี้ยแต่กว้างหลังคาทำเป็นส่วนโค้งเหมาะที่จะทำเป็นเรือบรรทุกสินค้า ส่วนกลางของท้องเรือจะสูงกว่าส่วนหน้าเล็กน้อย หลังคาเป็นทรงกลมและมีส่วนนูนเล็กน้อย ข้างในลำเรือจะเป็นห้องสี่เหลี่ยม ด้านข้างสองด้านมีประตูให้คนเข้าออกได้ ส่วนท้ายของท้องเรือใช้เป็นที่สำหรับคนถือหางเสือ ซึ่งส่วนหลังนี้ต่ำลงมาสองข้าง ส่วนหลังแคบแต่สูงกว่าตอนหน้าและตอนกลางเล็กน้อย ทั้งนี้เพื่อความสะดวกต่อผู้ถือหางเสือซึ่งจะต้องมองดูเส้นทางข้างหน้าไปพลางถือหางเสือไปพลาง ดังนั้นในส่วนหลังนี้จึงเรียกกันว่า ว่างโหลว (แปลว่า หอสำหรับมอง-ผู้แปล) นอกจากนั้นที่ท้ายเรือยังมีห้องท้ายเรือห้องเล็ก ๆ อีกห้องหนึ่งมีประตูเดินเข้าออกได้ ซึ่งมีตำแหน่งที่ตั้งเหมือนกับห้องน้ำในเรือ ฮวออยู่ตู้หัวฉวน ซึ่งมีขนาดค่อนข้างใหญ่ที่แล่นในแม่น้ำจูเจียง คิดว่าห้องเล็ก ๆ ดังกล่าวนี้นี้คงจะเป็นห้องน้ำบนเรือในสมัยสองพันกว่าปีมาแล้วอย่างแน่นอน

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นว่า เรือดินเผาชิ้นนี้ได้มีการออกแบบอย่างสมบูรณ์มีโครงสร้างซับซ้อน แต่ก็เหมาะสมกับเหตุผล จัดแบ่งสถานที่อย่างถูกต้อง ทั้งเป็นเรือทำตามแบบเรือจริง จากที่กล่าวมานี้จะ

เห็นว่ารูปแบบทั่วไปของการออกแบบและการตกแต่งของเรือในสมัยราชวงศ์ฉันทันทีมีพายุจัดเพื่อจะจัดให้เรือพุ่งไปข้างหน้า และภายในลำเรือก็จะมีเหลียงดานเพื่อให้เรือแล่นไปได้อย่างราบเรียบและมั่นคง การจัดวางหางเสือสำหรับบังคับทิศทางและการหยุดเรือ และที่เกี่ยวข้องของสมอเรือทำไว้อย่างแข็งแรง เป็นต้น การจัดห้องผู้ถือหางเสือของเรือและการจัดตกแต่งสถานที่อย่างสวยงามที่แตกต่างไปจากเรือที่มีอาคารของสมัยราชวงศ์ฉันทัน การสร้างอาคารบนลำเรือและท่าทางเสือนั้นเป็นสิ่งที่มีความยาวกว่ายุโรปกว่าหนึ่งพันปีมาแล้ว หางเสือของเรือลำนี้ไม่ได้เหมือนกับหางเสือของเรือในปัจจุบัน เพราะยังมองเห็นร่องรอยของวิวัฒนาการที่มาจากไม้ต่อเรือแม้ว่าไม้ต่อเรือนี้สั้น แต่ก็ยาวกว่าหางเสือของเรือในแม่น้ำที่เรพบเห็นอยู่บ่อยครั้งบ้างเล็กน้อย การคิดค้นหางเสือคือความเจริญขั้นสำคัญของเทคโนโลยีด้านต่อเรือ แม้ว่าในสมัยโบราณมีเทพนิยายหรือนิยายปรัมปราว่า หางเสือนั้นพระมหากษัตริย์ในสมัยโบราณเป็นผู้ประดิษฐ์ขึ้น (ดูหนังสือ อุทยาน) แต่ความจริงแล้วสิ่งประดิษฐ์นี้ได้เริ่มพบครั้งแรกในยุคสมัยอันนั้นเอง

รูปแบบของเรือดินเผาลำนี้ไม่เพียงแต่สะท้อนให้เห็นถึงความเจริญทางเทคโนโลยีของการต่อเรือในสมัยราชวงศ์ฉันทันเท่านั้น ทั้งยังแสดงให้เห็นถึงแบบอย่างในการดำรงชีวิตและการสร้างผลผลิตของประชาชนผู้ใช้แรงงานในสมัยราชวงศ์ฉันทันด้วย บนเรือมีรูปคน 6 คนยืนอยู่ในตำแหน่งแตกต่างกันออกไปทางด้านซ้ายของเรือมีตุ๊กตาดินเผาตัวหนึ่งยืนพิงระเบียงท่าทำมองเหม่อออกไปไกลโพ้นหรือว่าเขาใช้เวลาว่างที่เหลืออยู่มาเฝ้าชมดูทิวทัศน์สองฝั่งแม่น้ำ หรือว่าสนใจไปถึงยังบ้านเกิดกันแน่นะ จะเป็นความจริงอย่างไรก็สุดแล้วแต่ใครจะคิด ท้ายเรือมีตุ๊กตาดินเผาอีก 1 ตัว คุณเข่าบนกบเรือดวงตาทั้งสองมองข้ามหลังคาห้องถือหางเสือ ใช้จิตใจทั้งหมดมองจ้องไปยังทิศทางจากการถือหางเสือ ตุ๊กตาที่นอกเหนือจากนี้ก็วางไว้สองข้างทางเดินของเรือ และในห้องเรือด้านหน้า สำหรับตุ๊กตาที่อยู่บนทางเดินของด้านขวานั้น มือซ้ายของเข่าถือของไว้ มือขวาปล่อยออกมาข้างนอก ทำท่ากำลังเดิน ตุ๊กตาเหล่านี้แม้ว่าดูเรียบง่ายและค่อนข้างหยาบ แต่ต่างก็ให้ความรู้สึกของอาการเคลื่อนไหวได้เป็นอย่างดี เบื้องหลังความเจียมมันจะเต็มไปด้วยพลังของความเคลื่อนไหวและท่าเคลื่อนไหวที่สง่างาม เมื่อเป็นงานศิลปกรรมแล้วย่อมให้ความรู้สึกของความบริสุทธิ์และความชำนาญแก่ผู้พบเห็น

จากแผ่นกระดานที่ส่วนหัวเรือที่ตั้งของหางเสือซึ่งทำเป็นส่วนประกอบในเรือนั้น จะมีตุ๊กตาดินเผาวางกระจายอยู่ทั่วไป รวมทั้งความสูงของตุ๊กตาดินเผาเปรียบเทียบกับขนาดของลำเรือแล้ว เรือลำนี้ต้องเป็นเรือเดินแม่น้ำที่บรรทุกผู้คนและบรรทุกของขนาดใหญ่ทีเดียว ตุ๊กตาดินเผาสูงโดยเฉลี่ย 6 เซนติเมตร เรือยาว 54 เซนติเมตร สูง 16 เมตร จากการคาดคะเนเปรียบเทียบอัตราส่วนของความสูงของคน เรือลำจริงน่าจะยาวประมาณ 20 เมตร สูงควรจะมี 4-5 เมตร บรรทุกของได้ประมาณ 500 ผู้ขึ้นไป (1 ฝู = 51.78 ลิตร ผู้แปล) ดังในหนังสือชื่อ สือหมิง กล่าวไว้ อ้างจากการขุดค้นพบโบราณวัตถุเกี่ยวกับน้ำหนักของมาตราตรวจวัดในสมัยราชวงศ์ฉันทันตะวันออกกว่า 1 ฝูหนักประมาณสองหมื่นห้า เชิง ดังนั้นเรือ

ลำน้ำก็สามารถบรรทุกของหนักถึง 5 ตันทีเดียว สิ่งที่มีค่าควรแก่การกล่าวถึงอีกก็คือมีนักวิชาการนำไม้กระดานที่มีรูจากดาซฟ้าเรือและแผ่นผนังเรือที่มีส่วนเว้าเข้าเปรียบเทียบกับภาพวาดที่ผนังสุสานเจียเก๋อ กวนเลขที่ 3 ของสมัยเว่ยเจิ้น ปรากฏว่าของทั้งสองสิ่งมีความคล้ายคลึงกันมาก จากเรื่องดังกล่าวแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า เรือลำนี้เป็นแบบของเรือเดินแม่น้ำที่บรรทุกอาวุธในสมัยราชวงศ์ฮั่น จากการเปรียบเทียบและสันนิษฐานก็ไม่เสียหายที่จะเป็นข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนของเรือลำดังกล่าวนี้ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนสะท้อนให้เห็นถึงอำนาจในการต่อเรือขนาดใหญ่ที่ทำกันในเมืองกวางโจวสมัยราชวงศ์ฮั่น ซึ่งทำให้การคมนาคมทางน้ำเจริญมากขึ้นทั้งการพัฒนาเทคโนโลยีในการต่อเรือด้วย และในปี ค.ศ. 1970 ที่ได้พบทรากรโรงงานต่อเรือในตัวเมืองกวางโจวในสมัยราชวงศ์ฉินและฮั่นนั้น ก็นำมาเป็นหลักฐานประกอบข้อมูลเรื่องของเรือเดินแม่น้ำนี้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

